

VEKÂLET SAVAŞLARININ BİR ARACI OLARAK ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLER

Nurullah ÇATAL*

Geliş/Received: 21.03.2021

Kabul/Accepted: 15.07.2021

Öz

Soğuk savaşın sona ermesi güvenlik algısında ve savaş konseptinde bazı değişimlerin olmasını beraberinde getirmiştir. Savaş biçiminde meydana gelen bu radikal değişimin en temel özelliği ülkeler çatışmanın seyrine arka planda vekilleri aracılığıyla yön vermektedirler. Ayrıca ülkeler yeni olan bu savaş biçimiyle uluslararası hukuk kuralları etrafında dolaşarak ve savaşın getirmiş olduğu maliyetleri dışsallaştırarak iç kamuoyu baskısında kurtulmaktadır. Bu durum yeni nesil savaş türü olarak kabul edilen vekâlet savaşlarını günümüzde güvenlik uzmanları ve araştırmacıları tarafından ilgi gören ve tartışılan bir kavram haline getirmiştir. Vekâlet savaşlarını en genel tanımıyla devletlerin amaçlarına ulaşmak amacıyla üçüncü bir ülkede genellikle yerel aktörler kullanılarak düşmanla mücadele etme yöntemi olarak tanımlayabiliriz. Özellikle 11 Eylül 2001 ikiz kulelere yapılan saldırı sonrası küresel güçler ekonomik, siyasi amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla silahlı kuvvetlerini kullanmak yerine özel askeri şirketleri kullanma yoluna gitmişlerdir. Ortadoğu bölgesinde ve Arap coğrafyasında kullanılan bu özel askeri güçler nispeten yeni bir olgu olmalarına rağmen, hem uluslararası hem de uluslararası olmayan silahlı çatışma durumlarında sıklıkla faaliyet göstermektedirler. Bu bağlamda çalışmada günümüzde devletlerin dış politika hedeflerine ulaşmak amacıyla kullandığı vekâlet savaşlarının bir aracı olarak özel askeri şirketlerin tanımlanması, sınıflandırılması ve genel özellikleri incelenmektedir. Bu çalışma amacı itibarı ile tanımlayıcı nitelikte bir araştırmadır. Çalışmanın yöntemi ise betimsel araştırma yöntemleri, tarihsel araştırma yöntemleri ve belgeye dayalı veri analizidir.

Anahtar Kelimeler: Savaş, Vekâlet Savaşı, Özel Askeri Şirket

PRIVATE MILITARY COMPANIES AS A TOOL OF PROXY WARS

Abstract

The end of the cold war brought some changes in the perception of security and the concept of war. The most fundamental feature of this radical change in the form of war is that countries direct the course of the conflict through their proxies in the background. In addition, with this new form of war, countries are freed from the pressure of domestic public opinion by walking around the rules of international law and externalizing the costs brought about by the war. This situation has made proxy warfare, which is accepted as a new generation war type, a concept that is nowadays attracted and discussed by security experts and researchers. In the most general definition, proxy wars can be defined as a method of fighting the enemy by using local actors in a third country in order to achieve the goals of states. Especially after the attack on the twin towers on September 11, 2001, global powers preferred to use private military companies instead of using their armed forces in order to achieve their economic and political goals. Although these special military forces used in the Middle East region and Arab geography are a relatively new phenomenon, they frequently operate in situations of both international and non-international armed conflict. In this context, the definition, classification and general characteristics of private military companies as a tool of proxy wars used by states to achieve their foreign policy goals are examined. This study is a descriptive study for its purpose. The method of the study is descriptive research methods, historical research methods and document-based data analysis.

Keywords: War, Proxy War, Private Military Company

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi, nrlahc@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9002-8063

1.GİRİŞ

Soğuk Savaş sona ermesi ile birlikte konvansiyonel savaşlardaki azalma çatışmaların azaldığını değil, çatışma türünün değiştiğini göstermektedir. Nitekim özellikle Ortadoğu bölgesi ve Arap coğrafyasında yaşanan iç savaşlar ve karışıklıklar bunun en büyük göstergelerindedir. Vekâlet savaşları günümüzde çoğunlukla iç savaşlarla kaosun hâkim olduğu bölgelerde ya da ülkelerin çıkarlarının çatıştığı jeopolitik ve ekonomik değeri olan bölgelerde yoğun şekilde görülmektedir. Vekâlet savaşları konseptinde temel strateji ülkelerle mücadelede kendi askeri unsurlarını bölgeye göndermeden cepheye vekillerini göndermek ve böylece mal ve can kaybı yaşamadan amaçlarına ulaşmaya çalıştıkları bir stratejidir. Bu strateji küresel düzeyde özel askeri şirketlerin kurulmasına yönelik talep yaratmıştır. Bu savaş konseptinde yerel aktörler (vekiler) arasında sıcak bir çatışma şeklinde yürürken destekçileri konumundaki güçler ise ancak zorunlu olduğunda bu çatışmalara dahil olmaktadır.

Özel askeri şirketlerin tanımlanması ve kapsamı konusunda literatürde ortak bir tanım bulunmamaktadır. Buna göre bazı tanımlamalarda özel askeri şirketleri bir bölgeyi, nesneyi ya da personeli koruma görevini üstlenen şirketler olarak ele alırken bazı tanımlamalarda ise bunların yanında istihbarat analizi, lojistik destek, kolluk güçlerinin ve askeri birliklerin eğitimi gibi faaliyetleri de içerecek şekilde geniş ölçekli bir tanımlama yapmaktadırlar. Buradan hareketle özel askeri şirketlerin faaliyet alanlarını silahlı hizmet kapsamına giren faaliyetler ve bu kapsama girmeyen faaliyetler olmak üzere iki ana kategoride ele almak mümkündür. Bu iki ana kategori çerçevesinde özel askeri şirketler stratejik planlama, muharebe, satın alma, bakım, eğitim, lojistik ve operasyonel destek ve istihbarat toplama gibi ihtilaf ve savaş konuları ile ilgili uzmanlaşmış hizmetler sunmaktadırlar.

Bu çalışmanın amacı vekalet savaşları ve özel askeri şirketler ile ilgili literatür taraması yaparak önemli kavramlar açıklandıktan sonra savaşın bir türü olarak vekalet savaşları ve özel askeri şirketler ile ilgili kuramsal yapı oluşturulmaya çalışılacaktır.

2.SAVAŞ KAVRAMI

Savaş kavramı, farklı disiplinleri kapsayan yapısı ve tarihsel süreç içinde kazandığı yeni boyutlarıyla gittikçe daha da karmaşıklaşmaktadır. Savaşın konu edildiği araştırmalarda ise akademik ve askeri yaklaşımlar genellikle birbirini bütünleyecek bir yapıda ele alınamamaktadır. Bu durum savaş kavramının kavramsal bir bütünlük içerisinde ele alınmasını olanaksız hale getirmekte ve kavramın yanlış yorumlanmasına yol açmaktadır. Bu nedenle savaş kavramı ve savaş kavramı ile ilişkili sözcüklerin anlaşılır ve doğru bir şekilde tanımlanması gerekmektedir (Varlık, 2013: 114).

İlk toplumdan bu yana güçlü olan devletler güçsüz olanlar üzerinde hâkimiyet kurma çabasında dırlar. Kimi zaman bir ülküyü hayata geçirmek kimi zaman da zengin yer altı ve yer üstü kaynaklarını ele geçirmek gibi nedenlere bu çaba günümüzde de devam etmektedir. Savaş ise bu faktörlerden dolayı yaşanan sorunların barışçıl yöntemlerle çözümemesi durumunda silahlı yöntemler kullanılarak giderilmesi çabasıdır (Özguven, 2000: 5). BM'nin kurulmasına kadar ki süreçte savaşlar devletler açısından temel bir hak olarak görülmekteydi. Bu nedenle savaş kavramının tanımlanmasında savaşma hakkı önemli bir yer tutmaktadır. BM'nin kurulmasıyla birlikte çatışma hukuku ve uluslararası ilişkiler alanında savaş kavramı yerine bu kavramın daha kapsayıcısı olan "Kuvvet Kullanma" kavramı kullanılmıştır. Bu kavram farklı disiplinleri kapsayan karmaşık yapısı nedeniyle dönemsel olarak askeri, sosyolojik, hukuki, siyasi ve felsefi farklı bakış açıları doğrultusunda farklı şekillerde betimlenmiş ve farklı şekillerde tanımlanmıştır (Varlık, 2013: 115).

Kavrama yönelik yapılan farklı tanımlamaların birinde savaş, politik ilişkilerin farklı araçlar kullanılarak devam edilmesi olarak tanımlanmaktadır (Cantekin, 2012: 240). Savaş, içeriğinde şiddet olan bir durum olduğu için savaş anında kuvvet kullanımı esastır. Dolayısıyla savaş, tarafların birbirlerine karşı kuvvet kullanarak çalışmalarını tanımlanmaktadır (Keskin, 1998: 68). 21. yüzyılda ise nükleer güç ve bilgi teknolojilerine dayalı simetrik ve asimetrik kuvvet

araçlarının kullanılması ile birlikte savaş, daha farklı bir nitelik kazanmış durumdadır (Hoffman, 2007: 2). Özbil'e (2015: 6) göre de 21. yüzyıldan önce yaşanan savaşlar ile 21. yüzyılda yaşanan savaşlar birbirinden farklıdır. 21. yüzyıldan önceki savaşlar genellikle birbirleriyle çarpışan kuvvetler arasında gerçekleşirken daha sonra yaşanan savaşlar yalnızca nüfus ve arazinin bir bölümünü doğrudan etkileyen ve ordular arasında cephede yapılan mücadeleleri aşarak daha kapsamlı bir hal almıştır. Böylece savaşlar halkın tamamını etkileyen topyekûn bir nitelik kazanmıştır.

Bir tanımlamaya göre savaş, uluslararası sistemde silah kullanma ve şiddet kullanma kapasitesine sahip olan devletler ile devlet dışı aktörler arasında yaşanan, fiziksel şiddet içeren büyük ölçekli çatışma veya çarpışma olarak tanımlanmaktadır (Sokullu, 2019: 2). Savaş kavramı ile ilgili literatürde önemli yeri bulunan Clausewitz (2015: 75) savaşı, şiddet kullanarak düşmanlara istekleri zorla kabul ettirme eylemi olarak tanımlamaktadır. Savaş her nedenle yaşanırsa yaşansın temel güdüsünde düşmanca niyet ve davranış bulunan bir olgudur. Savaşın temel amacı düşmanın savaşıma azmini ve iradesini kırmaktır. Bu amaca ulaşabilmek için düşmanca niyet ve silahlı çatışmanın yaşanması gerekmektedir. Ancak uygulamada bu şartların sağlanmadığı spesifik olaylar da bulunmaktadır. Örneğin ikinci Dünya Savaşı'nda Türkiye ve Latin Amerika ülkeleri silahlı bir çatışma olmadan Almanya'ya savaş ilan etmiş ve savaşan devletler statüsünde BM'ye kabul edilmiştir (Pazarıcı, 2004: 530). Bu açıklamalardan hareketle savaş kavramını devletlerin ya da devlet gruplarının sahip oldukları milli güç unsurlarını kullanarak icra ettikleri ve tarafların savaş olarak nitelendirdikleri, kuvvet kullanımını kapsayan ve düşmanca niyet içeren eylemler olarak tanımlanmaktadır (Varlık, 2013: 119).

2.1. Savaşın Bir Türü Olarak Vekâlet Savaşı Kavramı

Savaş teknolojisinde yaşanan gelişmeyle birlikte savaşlarda ölen sivil ve asker sayısı ve yaşam alanlarında yaşanan tahribatin boyutu artmıştır (Leitenberg, 2006: 5). Bu durum geleneksel savaşlara karşı cephenin büyümesine neden olmuştur. Ayrıca savaşlar ülkeler açısından meşru bir dış politika aracı olmanın ötesinde evrensel bir suça dönüşmüş ve zaman içerisinde şekil değişikliğine uğramıştır. 1962 yılında Küba füze sorunuyla birlikte ortaya çıkan nükleer caydırıcılık iki ülkenin doğrudan birbiriyle çatışmasını engellemiştir. Bu durum topyekûn savaş pratiğinin ortadan kalkmasını ve konvansiyonel araçlarla gerçekleşen sınırlı vekâlet savaşlarını gündeme getirmiştir (Ölçekçi, 2018: 230). Yeni nesil savaş türü olarak kabul edilen vekâlet savaşları o dönemden bu yana moda kavramlardan biri haline gelmiş ve genellikle Orta Doğu'da yaşanan savaş pratiği olarak güvenlik literatüründe güvenlik uzmanları ve araştırmacıları tarafından bir hayli ilgi görmüştür (Arslan, 2020: 21).

Vekâlet savaşları, ihtilafli güçlerin birbirlerine doğrudan saldırmak yerine yumuşak güç ve terörizm savaşlarını içerisine alan ve gayri nizami yöntemlerin kullanıldığı üçüncü taraflar üzerinden mücadelenin yürütüldüğü bir savaş türüdür (Ölçekçi, 2018: 230). Bu yöntem soğuk savaş döneminde dünyanın iki önemli gücünün başvurduğu temel mücadele yöntemidir. Dünyanın iki kutba ayrıldığı soğuk savaş döneminde yaşanan vekâlet savaşları daha çok dönemin iki süper gücü olan Sovyetler Birliği ve ABD arasında yaşanmıştır (Abbink, 2003: 407). Görüldüğü gibi vekâlet savaşları ülkelerin birbirleriyle doğrudan savaşmak yerine üçüncü bir ülkede kendi çıkarlarını korumak amacıyla yürüttükleri mücadeledir (Marshall, 2016: 185).

Towle (1981: 23) vekâlet savaşlarının genellikle ittifak ilişkisinden kaynaklandığını belirtmektedir. Dünyanın süper güçlerinin konuşlandığı ülkeler açısından kurulan bu ittifaklar ilgili ülkenin işgale uğraması durumunda yardım almasının en garanti yöntemidir. Soğuk savaş döneminde yaşanan vekâlet savaşları kavramı ile ilgili akademik boyutta en sık kullanılan tanımlamalardan birine göre vekâlet savaşları, iki gücün üçüncü bir ülkede o ülkenin silahlı kuvvetlerini ve kaynaklarını kullanarak kendi hedefleri, çıkarları ve stratejileri doğrultusunda gerçekleştirdikleri uluslararası çatışmadır (Deutsch, 1980: 02). Bu tanımlamada en dikkat çekici özellik ise yaşanan çatışmanın uluslararası nitelikte bir çatışma olduğunun vurgulanmasıdır. Bu tanımlamada dış güçlerin stratejileri ve hedefleri merkeze alınmakta ve bu ülkelerin işbirliği yaptıkları yerel güçler, hükümetler veya hükümet dışı aktörlerin rolleri ise gözden kaçırılmaktadır

(Kurt, 2019: 310). Günümüzde neredeyse tüm dünyanın cepheye dönüştüğü yeni savaş konseptinde cephe savaşı ordular bulunmamaktadır. Bunun yanında başta terör örgütleri, medya, siyaset, adalet, hukuk, sivil toplum örgütleri ve bürokrasi aracılığıyla yürütülen faaliyetler sayesinde hedef toplum teslim alınmaya çalışılmaktadır (Mello, 2010: 12-13). Böylece savaş iki askeri güç dışındaki bütün güçlerin kullanıldığı bir zemine evrilmiştir. Bu savaşlar taktik gereği ittifakların yapıldığı ve kural tanımayan savaşlardır (Liang ve Xiangsui, 1999: 28).

2.1.2. Vekâlet Savaşı Tarihsel Süreci

Soğuk savaş sonrasında küreselleşmenin de etkisiyle birlikte daha yoğun bir şekilde hissedilen gelişmeler yeni savaş tartışmalarını beraberinde getirmiştir. Küresel gelişmelerin etkisi ile birlikte soğuk savaş sonrasında Kafkaslar, Balkanlar ve Afrika gibi dünyanın farklı yerlerinde başlayan çatışmalar ile beraber bu tartışmaların etkisi daha da artmıştır (Bilgin, 2015: 43). Bu bağlamda soğuk savaş sonrasında yeni dönemde savaşlarda ideolojik ve kimlik motivasyonları dikkat çekmeye başlamıştır. Bu dönem terörizmin karakteristik özellikleri ile ilişkilendirilmiştir. Ayrıca bu dönemde yerel grupların ve küçük kuvvetlerin savaşlardaki etkinlikleri artmış ve daha şiddetli ve dağınık çatışmalar yoğunlaşmıştır. Bunun yanında manevra kabiliyeti yüksek daha çevik küçük grupların ideolojilerinden hareketle genel kitleyi yönlendirme ve etkileme hedefi öne çıkmıştır (Lind vd., 1989: 22-26).

Bu yeni dönemdeki savaşlarda düşmanı fiziksel olarak yıpratmaktan öte genel kamuoyunu etkileyecek, karar alıcıları yıldırarak ve hedef ülkeyi içerden zayıflatacak faaliyetler hedeflenmektedir. Savaş alanında gerçekleşen bu paradigma değişikliği ile birlikte yaşanan tartışmalar yeni tür savaş modelini ortaya çıkarmıştır. Bu yeni dönem savaşlarında devlet dışı aktörler, özel askeri şirketler, özel askeri güvenlik kuruluşları ve paramiliter gruplar öne çıkmaktadır (Kaldor, 1999:1-3).

Soğuk savaş sonrası dönemin yeni bir stratejisi olarak vekâlet savaşları genellikle yerel aktörler olmak üzere farklı aktörler ile bir ülkede etkinlik kurmak ya da düşmanla mücadele etme yöntemi olarak değerlendirilmektedir. Bu savaş türünde sıcak savaş yerel aktörler arasında gerçekleşirken bu aktörleri destekleyen güçler ise zorunlu hallerde çatışmalara dahil olmaktadır (Budak, 2020: 107). Bir mücadeleye vekâlet savaşı denilebilmesi için kaynak akışı sağlama, aktif olarak destek verme, kasti ve doğrudan yardım etme gerekmektedir. Bunun yanında ülkenin doğrudan kendisinin savaşmaması da beklenmektedir. Buna göre bir savaşta bağımsız bir varlık olarak askeri hareket yürüten bir ülke savaşçılara yardım dahi etse buna vekâlet savaşı denilmektedir. Vekâlet savaşları ülkenin kendi askerini sahaya sürmekten kaçındığı bir savaş türüdür. Bu savaş türünde ülkeler savaşın gizli ve örtük doğasıyla savaşın yol açacağı prestij kaybından kurtulmaktadır (Coşkun, 2019: 44).

3. ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLER

İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana askeri birliklere çatışma alanında başta lojistik destek olmak üzere farklı alanlarda destek sunan sivil mütahitler bulunmaktaydı. Ancak soğuk savaşın sona ermesi ile birlikte yaşanan değişimin sonunda sunulan bu faaliyetler lojistik destek faaliyetlerini aşacak düzeye ulaşmış ve çatışma ve savaş alanını seçen yeni bir askeri sektörün ortaya çıkmasını sağlamıştır (Yalçınkaya, 2006: 256).

Özel askeri şirketler askeri bir kuvvete insan gücü, lojistik ve diğer hizmetleri sunan şirketlerdir. Bu şirketler farklı özel ve resmi müşterilere geniş bir güvenlik yelpazesinde hizmet vermekte ve faaliyet alanları gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır. Özel askeri şirketler açısından 11 Eylül saldırısı bir dönüm noktası olarak bu şirketlere yönelik talebin önemli oranda artmasını sağlamıştır (Yılmaz, 2007: 43). Yasal bir yapıya sahip olan (Yeoman, vd., 2004: 30) özel askeri şirketler sözleşme yoluyla müşterileri ile ilişki kurmakta ve uluslararası piyasada birbirleriyle rekabet etmektedirler. Kanuna göre özel askeri şirketlerin kendi ülkelerinde kayıtlı olmaları gerekmektedir. Bu şirketlerin yabancılarla yaptıkları sözleşmelerde ise kendi ülkelerine karşı yükümlülükleri bulunmaktadır (Singer, 2002: 8).

Singer'e (2002) göre özel askeri şirketler paralı askerliğin evrim geçirmiş ve global hale

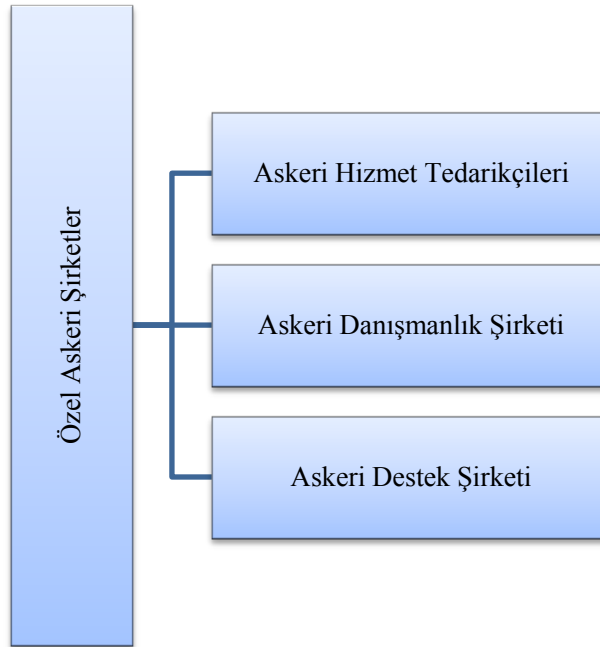
gelmiş bir modelidir. Bu şirketler bir devletin özel jandarmalığından yürüttüğü örtülü operasyonlara, başka topraklarda yürüttüğü faaliyetlere ve terör ve mafya unsurlarıyla kurduğu dirsek temasına kadar geniş bir yelpazede faaliyet sunmaktadırlar. Bir ulusun sınırları içinde kısa sürede binlerce asker toplayabilen ve ajanlar yetiştirebilen bu şirketler farklı ülkelerin illegal işlerini gördükleri bir araç rolünü oynamaktadır (Talu, 2001).

Temel yetenekleri savaşmak olan ön cephelerde muharip güçlerle birlikte ya da onlar gibi faaliyet gösteren özel askeri şirketler, genellikle Afrika'da organize olamayan başarılı ülkeler ve ABD tarafından kullanılmaktadır. Bu şirketler konvoyları koruma, pusuları engelleme, devlet yöneticilerini koruma ve stratejik tesisleri ve bölgeleri kurtarma gibi görevlerde rol almaktadırlar. Askeri şirketler temel yetenekleri göz önüne alındığında savaş müteahhidi olarak da adlandırılmaktadırlar (Yalçınkaya, 2006: 261).

3.1. Özel Askeri Şirketlerin Sınıflandırılması

Tıpkı bir askeri şirketlerin tanımlanmasında olduğu gibi sınıflandırılmasında da farklılıklar bulunmaktadır. Farklı açılardan yapılan bu sınıflandırmalar tartışmaya açık sınıflandırmalardır. Bu sınıflandırmalardan birinde özel askeri şirketler yürüttükleri operasyonlarda yerine getirdikleri görev baz alınarak aktif ve pasif şirketler olmak üzere iki şekilde ele alınmaktadır. Buna göre savaş harekâtında bulunarak topraklara el koyan askeri şirketler aktif şirketler; tavsiye, eğitim ve savunma faaliyetlerinde rol alan şirketler ise pasif şirketler kategorisinde yer almaktadır. Ancak bu sınıflandırma aktif ve pasif kavramlarının değişebilir nitelikte olması nedeniyle eleştirilmektedir (Singer, 2002: 151).

Başka bir sınıflandırma da ise özel askeri şirketler; askeri hizmet tedarikçileri, askeri danışmanlık şirketi ve askeri destek şirketi olmak üzere üç kategoride ele alınmaktadır. Bu ayrım yalnızca endüstri içindeki çeşitlilik açısından değil şirketlerin örgütlenmesi, faaliyetleri ve etkinliğindeki çeşitlilik açısından da önemli bir ayrımdır (Şekil 1).

Şekil 1. *Özel Askeri Şirketler* (Singer, 2002)

Askeri Hizmet Tedarikçileri: Bu şirketler genellikle savaşta ön planda olarak ihtiyaç duyulan hizmetlerin temin edilmesini sağlamaktadırlar. Askeri hizmet tedarikçisi şirketler müşterilerine kuvvet arttırıcı ve birlik paketleri sağlayan iki farklı sözleşme sunmaktadırlar.

Kuvvet arttırıcı paketinde şirketleri müşterilerinin silahlı kuvvetlerine komutanlık etme, harekatı yönlendirme gibi görevler üstlenmektedirler. Birlik paketleri hizmetinde ise şirket müşterilerine, ağır silah, savaş uçağı ve silahlı helikopter gibi belirli büyüklükte muharip unsur sağlamaktadır (Singer, 2009:156-159).

Askeri Danışmanlık Şirketi: Bu şirketler; doktrini geliştirme, kuvvetleri yeniden yapılandırma, silah sistemleri eğitimi yürütme, her tür birlik eğitimi, planlama ve danışmanlık gibi görevleri üstlenmektedirler (Yalçınkaya ve Türkeş, 2008: 78). Bu tür şirketler sözleşme imzaladıkları müşterilerinin silahlı kuvvetlerini yeniden yapılandırmaktadırlar. Çünkü şirketler bizzat savaş alanında bulunmamaktadırlar. Her ne kadar yerel silahlı gücü yeniden yapılandırarak taktik ve strateji üzerinde etkili olsalar da savaş alanında oluşabilecek riskler ile baş eden taraf müşteridir (Demirer, 2013: 59).

Askeri Destek Şirketi: İkinci Dünya Savaşı ndan bu yana ordularda faaliyet gösteren ve askeri şirket sektörünün en eski temsilcilerinden biridir. Bu şirketler taşımacılık, tedarik, destek, teknik, istihbarat ve lojistik gibi öldürücü niteliği bulunmayan destek ve yardım işlevlerini yerine getirmektedirler (Singer, 2009: 162). Bu şirketlerin faaliyet süreleri askeri sevkiyattan önce hareketin yapılacağı bölgeye gidilerek birliklerin karşılanmasıyla başlamakta ve askerlerinin bölgeden ayrılmasına kadar sunulan destek ile devam etmektedir (Yalçınkaya, 2006: 265).

3.1.2. Özel Askeri Şirketlere İlişkin Genel Özellikler

Özel askeri şirketler, küçük danışmanlık şirketlerinden büyük milletlerarası şirketlere kadar farklı büyüklüklere sahiptirler. Her ne kadar İkinci Dünya Savaşı sırasında ortaya çıkmış olsalar da küresel ölçekte yaşanan jeopolitik gelişmeler ve soğuk savaş sonrasındaki değişimler ülkelerin silahlı kuvvetlerindeki yapısal değişikliklerle birlikte özel askeri şirket sektörü hızla büyümeye başlamıştır. Özel askeri şirketler, örgütsel yapı olarak tüzel kişiliğe sahip işletmelerdir. Bu işletmeler hizmet önceliklerini politik nedenlerden öte kar amacıyla sunmaktadırlar (Çınar, 2016).

Küresel ölçekte yaşanan iktisadi ve siyasi krizler özel askeri şirketlere yönelik talebin gittikçe artmasını ve bu alana yönelik sermaye kaynaklarının artarak sektörün genişlemesini sağlamıştır. Bu şirketlere ait genel özellikleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Singer, 2002: 15):

- Özel askeri şirket endüstrisi diğer sektörlerle kıyaslandığında bu sektörün diğer sektörler kadar sermaye yoğun bir sektör olmadığı görülmektedir.
- Bu sektör kamuya ait askeri yapılar kadar yoğun bir yatırım gerektirmemektedir.
- Bu sektörde faaliyet göstermek isteyen firmaların önlerinde ciddi bir engel bulunmamaktadır. Yalnızca düşük miktarda finansal sermaye sektörde faaliyet göstermek için yeterlidir.
- İşletmeler uluslararası silah pazarlarında kendileri için gerekli olan donanımlarını düşük fiyatlarla temin etmektedirler.
- Sektörde çalışanlar genellikle daha önce ordularda çalışmış olan veya emekli olan eski askerlerdir. Bu nedenle sektör emek girdisini bol ve ucuz emek piyasasından temin etmektedir.
- Şirket çalışanları önceki ücretlerinin neredeyse iki ile on katı arasında bir ücret almaktadırlar.
- Şirketler ihtiyaçları olan personelleri insan kaynakları veri tabanlarında bulunan adaylardan sözleşmeyle sağlamaktadır.
- Şirketler operasyonlarda ihtiyaç duyulan diğer hizmetleri yan sözleşmelerle tedarik etmekte ve böylece etkinlik artırmaktadırlar.

Özel askeri şirketler üstlendikleri görevlerde gösterdikleri faaliyetlerle ancak geniş bir

bakış açısıyla değerlendirildiğinde bütün boyutlarıyla anlaşılmaktadır.

4. SONUÇ

Günümüzde vekâlet savaşları bir yandan iç savaşlarla ve istikrarsızlıkla anılan diğer yandan da ülkelerin çıkarlarının çatıştığı jeopolitik ve ekonomik değeri ön plana çıkan bölgelerde yaygın olarak görülmektedir. Vekâlet savaşlarında ülkeler kendi çıkarlarından hareket ederek ihtilaf içerisinde oldukları başka bir ülkeye doğrudan askeri müdahalede bulunmazken bunun yerine özel askeri şirketler gibi aktörleri kullanmaktadırlar. Bu durum özel askeri şirketlere yönelik talebin artmasına ve bu sektörün giderek büyümesini sağlamaktadır.

Ülkelerin yaşamını yitiren askerleri hükümetler üzerinde yüksek düzeyde siyasal baskı oluşturmaktadır. Özel askeri şirketler oluşan bu siyasal baskının kırılmasını sağlamaktadır. Böylece ülkeler özel askeri şirketleri kullanarak yürüttükleri vekalet savaşlarında savaşın yol açtığı maliyetleri dışsallaştırmaktadırlar. Bunun yanında özel askeri şirketlerin savaş alanında kullanılması stratejik ve taktik boyutta önemli etkileri bulunan operasyonel destek oluşturmaktadır. Bu şirketlerin çatışma ve savaş alanında yer almaları kabiliyetleri gereği operasyonel ve taktiksel seviyede faydalı olsada bu şirketlere yönelik genel özelliklere bakıldığında özel askeri şirket çalışanlarının bağlı oldukları hukuk sisteminin bulunmayışı çatışma alanında farklı sorunlara sebep olabileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abbink, J. (2003). Ethiopia-Eritrea: Proxy Wars and Prospects of Peace in the Horn of Africa. *Journal of Contemporary African Studies*, 21, 3. South Africa: Carfax Publishing, 419-420.
- Arslan, H. (2020). Vekâlet Savaşları Bağlamında Suudi Arabistan-Husi Çatışmasının ve Aramco Saldırısının Bölgesel ve Küresel Güvenliğe Etkileri. *Anadolu Strateji Dergisi*, 2(1), 19-32.
- Aslan, M. Y. (2008). Savaş Hukukunun Temel Prensipleri. *TBB Dergisi*, 79, 235-274.
- Bilgin, K. R. (2015). Savaş Analizinde Clausewitz'in Esas Üçlemesi: Afganistan'da Taliban Kalkışması Örneği. *Yayınlanmamış Doktora Tezi, Harp Akademisi, Ankara.*
- Budak, M. M. (2020). Savaşın Kökenleri ve Vekâleten Savaş Aktörleri Olarak Terör Örgütleri. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 3(2), 91-112.
- Cantekin, A. (2012). Savaş Üzerine: Carl von Clausewitz, A.B. Varlık (edt.) *Strateji, Savaş ve Askerî Harekât Üzerine Dünya Klasikleri Öz İnceleme Dizini (227-300)*. Ankara: KHO Basımevi.
- Clausewitz, C. V., (2015). *Savaş Üzerine*, Doruk Yayınları, İstanbul.
- Coşkun, S. S. (2019). *Vekalet Savaşları Ve Uluslararası Çözümü Zor Sorunlardaki Yeri*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çınar, A. (2016). SADAT tartışması sürüyor: Özel askeri şirketler ne işe yarar?, <https://haber.sol.org.tr/toplum/sadat-tartismasi-suruyor-ozel-askeri-sirketler-ne-ise-yarar-161670> (Erişim Tarihi: 12.10.2020).
- Çona, Ö. (2018). *Vekalet Savaşları-Suriye Krizinde Uluslararası Güç Mücadelesi*, Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Demirer, N. (2013). *Uluslararası Hukukta Özel Askeri Şirketlerin Devletin Kuvvet Kullanma Tekeli ve BM Güvenlik Sisteminin Gelişimi Çerçevesinde İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Deutsch, K. W. (1980). *External Involvement in Internal War*, in Harry Eckstein (Eds), *Internal War: Problems and Approaches*, West Port: Praeger. Gletişim Yayınları.
- Hoffman, F.G. (2007). *Conflict in the 21st Century: The Rise of Yybrid Wars*. Arlington, VA: Potomac Institute for Policy Studies.

- ICIJ (2002). The International Consortium of Investigation Journalists “Privatizing Combat, The New Order” The Center for Public Integrity, (www.publicintegrity.org/wow/bio.aspx?act=pro&ddIC=64)
- Kaldor, M. (1999). *New and Old Wars*. California: Stanford University Press.
- Keskin, F. (1998). *Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler*. Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları.
- Kurt, V. (2019). Arap İsyanları Sonrasında Ortadoğu’da Vekalet Savaşları: Yemen Örneği. *International Journal of Political Science and Urban Studies*, 7(1), 307-326.
- Leitenberg, M., (2006). *Deaths in Wars and Conflicts in the 20th Century*, Cornell University Peace Studies Program, 5.
- Lind, W. S., Nightengale, K., Schmitt, J. F., Sutton, J. W. ve Wilson, G. (1989). *The Changing Face of War: Into the Fourth Generation*. *Marine Corps Gazette*, 22-26.
- Marshall, A. (2015). From civil war to proxy war: past history and current dilemmas, *Small Wars & Insurgencies*, 27:2, 183-195.
- Mello, P. A., (2010). In Search of New Wars: The Debate about a Transformation of War, *European Journal of International Relations*, 20(10), 1-13
- Ölçekçi, H. (2018) Vekâlet Savaşlarının Bir Aracı Olarak Medya Ve 15 Temmuz Sürecinde FETÖ’nün Medya Faaliyetleri. *Uluslararası 15 Temmuz Sempozyumu*, Kartepe Zirvesi.
- Özbil, A. (2015). *Türkiye’de Savaş Ekonomisi Uygulaması Olarak Milli Korunma Kanunu (1940-1946)*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul.
- Özgüven, A. (2000). *Harp Ekonomisi ve Ekonomik Harp*, Prof. Dr. Yüksel Ülken’e Armağan, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını.
- Pazarcı, H. (2004). *Uluslararası Hukuk*. Ankara: Turan Kitabevi.
- Singer, P. W. (2002). Corporate warriors: The rise of the privatized military industry and its ramifications for international security. *International security*, 26(3), 186-220.
- Singer, P. W. (2008). Outsourcing the fight. *Forbes*, June, 5.
- Singer, P. W. (2009). *Kiralık Ordular Özel Askeri Şirketler*, Çev. Gözde Aral, İsmail Yaman, İstanbul: Timaş Yayınları,
- Sokullu, C. (2019). *Savaş Türleri, Güvenlik Yazıları Serisi, No.22, Ekim 2019*. https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/11/Sava_sTurleri_EbruCananSokullu_v.1.pdf (Erişim Tarihi: 06.10.2020).
- Talu, U. (2001). *Yeni Lejyonerler (2) Bazen Jandarma, Bazen Mafya*, *Milliyet*, 31 Ocak 2001. (Erişim Tarihi: 10.10.2020).
- Towle, P. (1981). The Strategy of War by proxy, *The RUSI Journal*, 126:1, 21-26.
- Varlık, A. B. (2013). Savaşı tanımlamak: terminolojik bir yaklaşım. *Avrasya Terim Dergisi*, 1(2), 114-129.
- Yalçınkaya, H. (2006). *Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi*. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 61(3), 247-277.
- Yeoman, B., Scherer, M., Neaver, L., (2004). *Dirty Warriors*, *Mother Jones*, 29(6), Kasım/Aralık, 30.
- Yılmaz, S. (2007). 21’inci yüzyılda güvenlik alanının yeni sivil aktörleri: özel askerî şirketler ve kontratçı firmalar. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 3(06), 43-70.